

สถานพลังสร้างบ้านอย่างพอเพียง ตำบลป่าไผ่ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

บริบทพื้นที่ตำบลป่าไผ่

เดิมบ้านป่าไผ่อยู่ในเขตการปกครองอยู่ของตำบลลี้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2526 ได้แยกตัวออกมาและมีการจัดตั้งเป็นตำบลป่าไผ่ โดยมี 8 หมู่บ้าน คือ บ้านป่าไผ่ บ้านห้วยแห่น บ้านป่าจี้ บ้านหลายท่า บ้านพัฒนาชีวิตใหม่ บ้านผาหนาม บ้านห้วยน้ำเย็น และบ้านจัดสรรคอกช้าง

ในปี พ.ศ. 2530 กรมพัฒนาที่ดินให้ชาวบ้านที่อพยพมาจากอำเภอป่าซาง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำปาง เข้ามาอยู่อาศัยเพื่อทำมาหากิน โดยประกอบอาชีพค้าไม้ ทำเฟอร์นิเจอร์ และทำการเกษตร ทำให้ตำบลป่าไผ่มีประชากรหนาแน่นมากขึ้น จึงได้แยกการปกครองเป็น 12 หมู่บ้าน ปัจจุบันมีจำนวนประชากร รวม 9,392 คน จำนวน 3,452 ครัวเรือน

ตำบลป่าไผ่ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของตัวเมืองลำพูน อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอลี้ประมาณ 3 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากตัวเมืองลำพูน 100 กิโลเมตร หมู่บ้านตั้งเรียงรายอยู่ริมถนนพหลโยธิน สาย 106 พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบ มีบางส่วนที่เป็นภูเขาสูง มีแม่น้ำลี้ไหลผ่าน ดิน และน้ำอุดมสมบูรณ์ พื้นที่จึงเหมาะสำหรับการทำการเกษตรพืชเศรษฐกิจหลักของตำบล ได้แก่ ลำไย มะม่วงมหาชนก ส้มโชกุน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ หอม กระเทียม กระหล่ำปลี พริก

เกษตรกรตำบลป่าไผ่ส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองอย่างเพียงพอ จำนวน 1,874 ครัวเรือน มีบางส่วนที่มีที่ดินของตนเองแต่ไม่เพียงพอกับการทำกินต้องเช่าที่ดินเพิ่มเติม จำนวน 82 ครัวเรือน และมีครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองต้องเช่าที่ดินทำกิน จำนวน 50 ครัวเรือน สำหรับราษฎรที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินมีทั้ง 12 หมู่บ้าน เนื่องจากมีการบุกรุกพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งปัจจุบันมีหน่วยราชการ ได้แก่ สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) เข้ามาดำเนินการและจัดการออกใบรับรองสิทธิ์ เป็นพื้นที่ ส.ป.ก. ไปแล้วบางส่วน

สภาพปัญหาและพัฒนาการการแก้ไขปัญหาโดยขบวนชุมชน

การรวมตัวกันของชาวบ้านเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเองเริ่มขึ้นครั้งแรกในช่วงปี พ.ศ. 2549 เมื่อชาวตำบลป่าไผ่ประมาณ 100 กว่าครัวเรือน ได้รับผลกระทบจากโครงการสร้างถนน 4 เลน บริเวณบ้านดงสักงามหมู่ 6 ถึงบริเวณบ้านป่าไผ่วังน้ำลี่ หมู่ 11 ระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร โดยไม่มีการทำประชาคมหรือทำประชาพิจารณ์รับฟังความคิดเห็นจากคนในชุมชน และการก่อสร้างดังกล่าวได้สร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านจากการก่อสร้างถนนใหม่ ได้มีการขุดดินที่เป็นทางเชื่อมระหว่างที่อยู่อาศัยและถนนออกทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน จึงต้องซื้อท่อมาฝังและซื้อดินมาถมทับเองเพื่อเชื่อมเป็นทางเข้าออกจากบ้านมาสู่ถนนกันเอง ทำให้บางคนต้องหนีสินจากหลักหลายพันจนถึงหลักหมื่น จนเกิดเป็นกรณีพิพาทระหว่างชาวบ้านกับกรมทางหลวงและผู้รับเหมา ในตอนแรกชาวบ้านไม่ยินยอมจึงได้รวมตัวกันเพื่อที่จะฟ้องร้องต่อศาลปกครอง แต่ด้วยเหตุที่การรวมตัวกันในปีนั้นไม่มีผู้ประสานงานที่แน่นอน ไม่มีเวทีกลางสำหรับพูดคุยปรึกษากัน ไม่มีผู้ร่วมกระบวนการ ไม่เข้าใจในตัวกฎหมาย ชาวบ้านผู้ประสบปัญหาส่วนใหญ่เกิดความกลัว จึงยอมที่จะเป็นผู้ได้รับผลกระทบและยอมถอนตัวจากการต่อสู้เรียกร้องเหลือเพียง 18 คนที่ยังคงยืนยันที่จะต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรม

ในปี พ.ศ. 2550 ได้มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลป่าไผ่ขึ้น โดยมีคนจากหลายหมู่บ้านเข้ามาเป็นคณะกรรมการร่วมระดับตำบล มีวัตถุประสงค์ให้เป็นกลไกการเชื่อมประสานการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชน ซึ่งรวมถึงการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทข้างต้นด้วย

ขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดลำพูนขับเคลื่อนงานโดยใช้ยุทธศาสตร์ “วิถีครูบา พาลำพูน จัดการตนเอง” ตำบลป่าไผ่เองก็เช่นเดียวกัน มีการนำความศรัทธาในวิถีการดำเนินชีวิตของครูบาเจ้าเป็นแนวทางในการทำงาน คือ ยึดเป้าหมายความสำเร็จ เอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง ไม่ยึดถือตัวตน เสียสละไม่หวังผลประโยชน์ นำประชาธิปไตยชุมชนมาเป็นแนวทางดำเนินงานสร้างการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมช่วยเหลือกัน เน้นการประสานการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ไม่แบ่งแยกกว่าเป็นงานของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยมีเป้าหมายให้คนในพื้นที่อยู่ดีมีสุข เกิดความร่วมมือกับภาคี เพื่อให้มีความคิดที่แตกต่างหลากหลาย ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ มองการพัฒนาศักยภาพทั้งผู้ให้และผู้รับผลประโยชน์ต้องร่วมกันทำ ไม่ใช่รอรับผลประโยชน์เพียงอย่างเดียว สร้างวัฒนธรรมการช่วยเหลือทำประโยชน์ให้กับชุมชน และใช้บทเรียนที่ผ่านมาเป็นแนวทางในการวางแผนการทำงาน

ส่งผลให้ในปี พ.ศ. 2557 – ปี 2558 มีการนำปัญหาของชุมชนมาวิเคราะห์และหาแนวทางแก้ไขปัญหา ร่วมกันผลักดันให้เป็นปัญหาร่วม โดยใช้สภาองค์กรชุมชนตำบลมาเป็นกลไก ในการเปิดเวทีพูดคุยและประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จนได้รับการแก้ไขปัญหาให้ลุล่วง ได้แก่ การแก้ไขปัญหาเรื่องการประกอบอาชีพทางการเกษตร หนีสิน ต่ลิ่งแม่น้ำลี่พังทลาย การบุกรุกพื้นที่ป่าของชุมชน รวมถึงปัญหาด้านที่อยู่อาศัย

ปัญหาที่อยู่อาศัยของตำบลป่าไผ่และแนวทางในการแก้ไข

ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยในตำบลป่าไผ่ มีลักษณะที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการอยู่อาศัยแบบครอบครัวใหญ่ ครอบครัวขยาย ทำให้อยู่กันอย่างแออัด บางรายมีที่ดินที่ได้รับมรดกจากพ่อแม่แต่ไม่มีเงินปลูกสร้างบ้านของตนเอง ปัญหาหนีสินที่ดินและบ้านหลุดมือ บ้านเก่าทรุดโทรม ไม่ปลอดภัย สร้างบ้านไม่เสร็จ เนื่องจากมีเงินไม่เพียงพอ รวมถึงปัญหาที่อยู่อาศัยไม่มั่นคงการสร้างบ้านอยู่ในที่ดินผู้อื่น หรือสร้างบ้านอยู่ในที่ดินรัฐ เป็นต้น

ที่ผ่านมาเทศบาลได้ร่วมกับผู้นำหมู่บ้านในการสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อน และดำเนินการปรับปรุงบ้านและห้องน้ำชาวบ้านในพื้นที่ตำบลไปแล้ว 18 หลัง โดยใช้งบประมาณของตัวเอง

ต่อมาในปี 2559 เมื่อมีโครงการบ้านพอเพียงชนบท จึงได้มีการบูรณาการข้อมูลจากการสำรวจข้อมูลของสภาองค์กรชุมชนตำบลป่าไผ่ ผู้นำหมู่บ้าน และเทศบาล รวมถึงผู้เดือดร้อนที่มาเขียนคำร้องที่เทศบาล พบว่ามีผู้ที่มี

ปัญหาด้านที่อยู่อาศัย จำนวน 40 ราย จึงได้มีการแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จนนำมาสู่การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยภายใต้โครงการบ้านพอเพียงชนบทในช่วงปลายปี พ.ศ. 2559

กลุ่มเป้าหมายจำนวนผู้เดือดร้อน

จากเป้าหมายในการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงจังหวัดลำพูน 56 ตำบล 228 ครั้วเรือน ตำบลป่าไผ่ได้ดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบท จำนวน 4 ครั้วเรือน ตามมติคณะทำงานระดับจังหวัดโดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ได้หารือตกลงให้ทุกตำบลดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบทปี 2560 ตำบลละ 4 ครั้วเรือน

คณะทำงานแก้ไขปัญหาคความยากจนและที่อยู่อาศัยตำบลป่าไผ่ ได้ให้นิยามกลุ่มเป้าหมายโครงการบ้านพอเพียงชนบทว่า คือ ผู้อยู่ในภาวะยากลำบากเรื่องที่อยู่อาศัย และสภาพบ้านทรุดโทรม ไม่มั่นคง โดยใช้หลักการพิจารณาจากสภาพความเป็นจริง

สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมโครงการ ในเบื้องต้น

ผลจากการสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนเรื่องที่อยู่อาศัยในปี 2557 - 2558 ของสภาองค์กรชุมชน พบผู้เดือดร้อนจำนวน 40 ครั้วเรือน ในปี 2559 ได้มีการทบทวนข้อมูลผู้เดือดร้อน และสำรวจด้วยการลงพื้นที่จากทั้งกองสวัสดิการสังคมของเทศบาล สภาองค์กรชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน พิจารณาคัดกรองร่วมกันเรียงตามลำดับความจำเป็นของผู้เดือดร้อนได้ทั้งหมด 12 ครั้วเรือน และคัดเลือกผู้เดือดร้อนเพื่อดำเนินการในปี 2560 จำนวน 4 ครั้วเรือน

กระบวนการ ขั้นตอน และวิธีการทำงาน

1. การสื่อสารและการทำความเข้าใจในระดับจังหวัด

ในระดับจังหวัดผู้แทนขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดลำพูนเข้าร่วมการสัมมนากำหนดแนวทางการขับเคลื่อนงานโครงการบ้านพอเพียงปี 2560 ณ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2559 เมื่อรับทราบเรื่องโครงการบ้านพอเพียงชนบท ได้ประสานหารือกับคณะทำงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดลำพูนชุดเล็ก และนัดประชุมคณะทำงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดและคณะกรรมการกลุ่มน้ำ โดยทุกจังหวัดที่จะรับงบประมาณต้องสำรวจข้อมูล ณ ปี 2559 จึงให้สำรวจผู้เดือดร้อนเรื่องที่อยู่อาศัย ซึ่งมีทั้งตำบลที่สนใจและไม่สนใจ เบื้องต้นมีตอบรับมา 38 ตำบล

ขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดลำพูนประสานความร่วมมือกับพัฒนาสังคมจังหวัด ซึ่งอยู่ในกระทรวงเดียวกัน พอช. จากนั้นจึงเข้าพบท่านผู้ว่าราชการจังหวัดลำพูน เพื่อรายงานกระบวนการทำงานพร้อมทั้งเพื่อประสานการทำงานเชิงนโยบาย จึงเกิดการประสานงานในระดับจังหวัดทำให้ตำบลอื่นๆ สนใจเข้าร่วมโครงการมากขึ้น จนเกิดเวทีสร้างความเข้าใจโครงการบ้านพอเพียงจังหวัดลำพูนขึ้น โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานการประชุม และเกิดแผนปฏิบัติการบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดลำพูน บนแนวคิด “เมืองแห่งความสุขบนความพอเพียง” จนเกิดการขยายเต็มพื้นที่ทั้งจังหวัด รวม 56 ตำบลที่เข้าร่วม โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่อยู่อาศัยของจังหวัดลำพูนจำนวน 228 ครั้วเรือน และมีการประชุมหารือความร่วมมือร่วมกับท้องถิ่น ท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งมีการเปิดตัวโครงการโดยผู้ว่าราชการจังหวัด

เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2560 ซึ่งเป็นวันเปิดตัวโครงการบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดลำพูน โดยการซ่อมสร้างบ้านพร้อมกันใน 8 อำเภอ จำนวน 30 หลัง ด้วยการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ อาทิ เครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดลำพูน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดลำพูน กองบัญชาการกำลังรักษาความสงบเรียบร้อย ท้องถิ่น และท้องถิ่น ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนงานไปก่อนที่งบประมาณจาก พอช. จะลงไปในพื้นที่

2. การประสานทำความเข้าใจในระดับพื้นที่ตำบล

สภาองค์กรชุมชนตำบลป่าไผ่ประสานกองสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลป่าไผ่ และได้มีการประชุมทำความเข้าใจร่วมกับฝ่ายบริหารท้องถิ่น ฝ่ายปกครองท้องถิ่น ประชุมทำความเข้าใจระดับตำบล และระดับหมู่บ้านเกี่ยวกับโครงการบ้านพอเพียงชนบท

3. จัดตั้งกลไกคณะทำงาน

ในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยตำบลป่าไผ่ มีคณะทำงานแก้ไขปัญหาความยากจนและที่อยู่อาศัยตำบลป่าไผ่ หรือที่เรียกกันว่าคณะกรรมการกลาง ซึ่งมีคณะกรรมการ 19 คน ประกอบด้วย คณะทำงานสภาองค์กรชุมชนตำบลป่าไผ่ / เจ้าหน้าที่ และผู้บริหารเทศบาลตำบลป่าไผ่ ข้าราชการประจำเทศบาลตำบลป่าไผ่ ท้องที่ปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาพัฒนาสังคมฯ สภาเด็ก และเยาวชนตำบลป่าไผ่ องค์กรศาสนา ประชาชน โดยได้มีการจัดทำบันทึกความร่วมมือ ในกรณีที่จะมีการแก้ไขหรือพัฒนาที่อยู่อาศัย เช่น จัดทำบ้านพอเพียงชนบท บ้านมั่นคง บ้านเฉลิมพระเกียรติ ฯลฯ คณะกรรมการกลางจะต้องเป็นผู้พิจารณาร่วมกัน และยังมีการตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองผู้เดือดร้อนโครงการบ้านพอเพียง และคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลป่าไผ่

4. การสำรวจข้อมูลและการคัดเลือกผู้เดือดร้อน

ในช่วงแรกมีข้อขัดแย้งกันในเรื่องการสำรวจข้อมูล เนื่องด้วยสภาองค์กรชุมชนและเทศบาลต่างก็มีการสำรวจข้อมูล และมีชุดข้อมูลคนละชุด ผู้เดือดร้อนบางรายตรงกันบ้าง ไม่ตรงกันบ้าง จึงได้มีการบูรณาการฐานข้อมูลผู้เดือดร้อนร่วมกันระหว่างสภาองค์กรชุมชน เทศบาล และฝ่ายปกครองท้องถิ่น โดยมีการตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองผู้เดือดร้อนโครงการบ้านพอเพียง ซึ่งมีการนำข้อมูลผู้เดือดร้อนเรื่องที่อยู่อาศัยเดิมมา

ทบทวน และเพิ่มเติมผู้เดือดร้อนโดยผู้ใหญ่บ้าน จากนั้นลงพื้นที่เพื่อไปประเมินสภาพความเดือดร้อน ความต้องการจริงร่วมกัน และนำข้อมูลมาพิจารณาเรียงลำดับความเดือดร้อน จากนั้นส่งข้อมูลกลับไปให้ผู้ใหญ่บ้าน ดำเนินการประชาคมรับรองผู้เดือดร้อนระดับหมู่บ้าน และมีการประชาคมผู้เดือดร้อนระดับตำบล

นางเกสร แก้วราช ผู้อำนวยการกองสวัสดิการ เทศบาลตำบลป่าไผ่ เล่าถึงการสำรวจและการบูรณาการ ข้อมูลร่วมกันว่า “การสำรวจข้อมูลเทศบาลและสภาองค์กรชุมชนทำร่วมกัน ตอนนั้นได้รับแจ้งจากแม่หนูว่ามี โครงการบ้านพอเพียงให้เทศบาลสำรวจ แม่หนูก็สำรวจ ข้อมูลที่ส่งไปที่จังหวัดจึงเป็นเรื่องเดียวกัน แม่หนูแจ้งด้วย ปากเปล่าว่าให้เราช่วยกันสำรวจ ทั้งข้อมูลเดิมที่มี และที่แม่หนูสำรวจไว้แล้ว ซึ่งมีบางหลังที่แม่หนูมีข้อมูลแต่ เทศบาลไม่มี โดยเทศบาลมี 8 ราย พี่นุช 10 ราย มีการคุยกันอย่างไม่เป็นทางการ คุยโทรศัพท์บ้าง ดูร่วมระหว่าง พี่นุชกับเทศบาล”

ก่อนหน้านี้เทศบาลคัดกรองผู้เดือดร้อนที่ต้องการความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยซึ่งได้มีการลงทะเบียนไว้ ตั้งแต่ปี 2557 จำนวน 40 ราย เมื่อมีโครงการบ้านพอเพียงชนบทจึงได้ประสานให้ผู้ลงทะเบียนไว้ส่งเอกสารและ คัดเลือกเหลือ 8 คน แต่เมื่อนำข้อมูล 2 ชุด มาดูร่วมกันพบว่ามี 2 รายที่ต่างฝ่ายต่างไม่มี ส่วนที่เหลือซ้ำกัน จึง กลายเป็น 12 ราย

ในการคัดเลือกได้มีการตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2559 ผอ.กองสวัสดิการเล่าถึง ที่มาของการตั้งคณะกรรมการชุดนี้ว่า “กังวลเรื่องการคัดเลือก และลดปัญหาการทะเลาะกันว่าทำไมเลือกคนนี้ไม่ เลือกคนนี้ จึงตั้งกรรมการกลางขึ้นมาคัดเลือกจาก 12 เป็น 4 ราย คือ นายวงศ์ นางสุนีย์ นายชาญ และนาย พิทักษ์”

วิธีการคัดกรองที่เป็นที่มาของผู้เดือดร้อน 12 ราย คือ “เทศบาลกรองจาก 8 คน เข้ารอบ 5 คน ของแม่ หนูจาก 10 คน เข้ารอบ 2 คน รวมเป็น 7 คน ส่วนที่เหลือ 5 รายไปเจอทีหลัง โดยการประชาสัมพันธ์โครงการ บ้านพอเพียง โดยการประชุมพ่อหลวง แล้วพ่อหลวงกลับไปดูข้อมูลผู้เดือดร้อนในหมู่บ้านตัวเอง”

นอกจากดูตามเกณฑ์แล้ว ยังดูว่าพอที่จะมีหน่วยงานหรืองบประมาณด้านไหนที่จะมาช่วยเหลือได้บ้าง ซึ่ง มีหลายรายที่ตัดไปใช้งบประมาณส่วนอื่นแทน เช่น นายแพทท์ เป็นคนพิการอยู่กับ 2 คนตายาย นายสุนทร เป็นผู้ พอกทางสติปัญญาและลมชัก จึงส่งชื่อไปเข้ากับศูนย์บริการคนพิการ นางแดง ขอเปลี่ยนสังกะสีเนื่องจากบ้าน ถูกลมพัดซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากเทศบาลไปแล้ว จึงยังไม่ให้ในส่วนของงบบ้านพอเพียง

4. การสำรวจและประเมินการปรับปรุงซ่อมแซมบ้าน

เมื่อได้ลำดับรายชื่อผู้เดือดร้อนแล้วก็มีการลงไปประมาณการวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการซ่อมสร้าง โดย ช่างของเทศบาล สภาองค์กรชุมชน และคณะทำงานชุดที่เกี่ยวข้อง ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลการปรับปรุงซ่อมแซม วัสดุที่ต้องใช้ และประมาณราคา (ดูรายละเอียดการประเมินวัสดุในหัวข้อที่ 7)

5. ประสานและบูรณาการความร่วมมือ

การทำบ้านพอเพียงตำบลป่าไผ่ ได้มีการประสานขอความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ช่วยกัน ซึ่งมีทั้งการ จากหน่วยงานภายในและภายนอกพื้นที่ตำบล โดยสภาองค์กรชุมชน เทศบาล ประสานหน่วยงาน ผู้นำชุมชน ร้านค้า และกลุ่มองค์กรต่างๆ ผู้นำท้องที่อย่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้านช่วยระหว่างหน่วยงาน/องค์กรและประสาน ลูกบ้านให้มาร่วมด้วยช่วยกัน ซึ่งในบางหมู่บ้านกำนัน ผู้ใหญ่บ้านช่วยสมทบงบประมาณในการดำเนินการด้วย เพื่อ เป็นการรวมทุนในการซ่อมแซมบ้าน ทั้งในส่วนที่เป็นทุนเงินหรือวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือของเทศบาล ทุนที่เป็น ความรู้รวมถึงกำลังหรือผู้ลงแรงในการปรับปรุงบ้านได้ เช่น ทหาร สถาบันการศึกษา และชาวบ้านเครือข่ายใน ชุมชนที่สนับสนุนทั้งแรงและเรื่องอาหารการกิน

6. การเตรียมการเรื่องวัสดุก่อสร้าง

การดำเนินการซ่อมสร้างบ้าน มีคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง ซึ่งประกอบไปด้วยตัวแทนจากสภาองค์กรชุมชน เทศบาลจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ร่วมกันแล้วมอบวัสดุอุปกรณ์ให้ผู้รับประโยชน์แต่ละหลังตามรายละเอียดการประมาณการวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้

7. ดำเนินการปรับปรุง ซ่อมแซม ก่อสร้างบ้าน

จากนั้นมีการดำเนินการสร้างบ้านอย่างมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนโดยมีการแบ่งพื้นที่กันดูแลประสานงานระหว่างเทศบาล และสภาองค์กรชุมชน ในกระบวนการซ่อมสร้างบ้านมีส่วนร่วมจากทั้งการสมทบอาหารและวัสดุจากเจ้าของบ้านญาติพี่น้อง และกลุ่มแม่บ้าน การสมทบงบประมาณในการซื้อวัสดุอุปกรณ์จากเทศบาล วัด กำนันผู้ใหญ่บ้าน สมทบงบประมาณจากกองทุนหมู่บ้าน และการช่วยเรื่องแรงงานในการซ่อมสร้างบ้านจากวิทยาลัยในพื้นที่และทหารในการช่วยซ่อมสร้างบ้าน ซึ่งวิทยาลัย

เทคโนโลยีหมู่บ้านครูภาคเหนือ ได้นำนักศึกษาจำนวน 37 คน เข้าค่ายจิตอาสาซ่อมแซมบ้านพอเพียงจำนวน 4 หลัง ซึ่งจะดำเนินการให้แล้วเสร็จในระยะเวลา 5 วัน

ก่อนที่จะลงมือปรับปรุงหรือสร้างบ้าน ได้มีการประชุมทำความเข้าใจร่วมกันของผู้เข้าร่วมจากภาคส่วนต่างๆ โดยมีการดำเนินการไปพร้อมๆ กันทั้ง 4 หลัง

การปรับปรุงบ้านของนางสุนีย์ ต่อมสังข์

สำรวจข้อมูลปี 2557 พบว่าครอบครัวของนางสุนีย์ ตกเกณฑ์ จปฐ.เรื่องรายได้ไม่ถึง 40,000 บาท/ปี เทศบาลจึงไปตรวจสอบสาเหตุการตกเกณฑ์ดังกล่าว จึงพบว่าในบ้านมีหลานหลายคน และเห็นว่าเป็นบ้านหลังใหญ่ พยายามสร้างมา 5 ปี แต่ยังไม่เสร็จ สภาพบ้านแม้ว่าจะหลังใหญ่ แต่เป็นบ้านชั้นเดียวก่ออิฐแบบหยาบๆ ภายในโล่งไม่ได้กั้นห้อง พื้นเป็นพื้นดิน ไม่มีประตูบ้าน ไม่มีหน้าต่าง ซึ่งทำให้ไม่มีความปลอดภัย แต่ก็ไม่ได้รับการช่วยเหลือในปี 2558 เนื่องจากมีคนที่ยากลำบากมากกว่า

ต่อมาในปี 2559 จึงได้มีการเสนอชื่อเข้าร่วมโครงการบ้านพอเพียงชนบท จากการสำรวจความต้องการปรับปรุงบ้าน นางสุนีย์ต้องการต่อเติมประตู หน้าต่าง และพื้นบางส่วน เนื่องจากของเดิมเป็นพื้นดิน

ก่อนหน้านี้นางสุนีย์ ทำบ้านแบบค่อยเป็นค่อยไป เมื่อมีเงินก้อนก็นำมาทำบ้าน แต่มาในช่วงหลังลูกนำหลานมาให้เลี้ยงไม่ได้ทำงานและไม่มีรายได้ “โครงสร้างบ้านสามีเป็นคนก่อ ทำกัน 2 คนพี่เมีย ได้เงินจากเก็บลำไย 4,000 – 5,000 บาท ก็เอามาทำบ้าน พอลูกเอาหลานมาให้เลี้ยง 3 คน จึงไม่ได้ทำงาน ไม่มีเงินต่อเติมบ้านไปทำงานได้เงินมาก็ทำบ้าน ไม่เคยขอความช่วยเหลือจากเทศบาลเลย มี สท.ปรีดาลงไปดู และพ่อหลวงแดง ต่อจากนั้นเทศบาลลงไป สท.ลงไปบอกว่าเขามีโครงการบ้านพอเพียง หลังจากเทศบาลลงไปแล้วก็มีพี่นุช พี่นวล คณะกรรมการตำบลป่าไผ่เข้าไปให้ข้อมูล ช่าง ทต.ป่าไผ่เข้าไปประมาณวัสดุและราคา งบที่ตัวเองได้ 18,000 บาท และเทศบาลสมทบ เทพื้น ทำประตู หน้าต่าง พอรู้ว่าได้เข้าร่วมโครงการก็ตั้งใจ ได้รับงบประมาณมากก็ตั้งใจ มีพี่ๆ ลงไปช่วยทำบ้าน มีนักเรียนมาช่วย พี่สาว พี่เกด สภามอบค้ำจุนชนก็มาช่วย”

บ้านของนางสุนีย์ใช้งบประมาณในการจัดซื้อวัสดุปรับปรุงบ้านรวม 24,619 บาท โดยเป็นเงินจากโครงการบ้านพอเพียงชนบท 18,000 บาท เทศบาลสมทบส่วนต่าง 6,619 บาท

การปรับปรุงมีการถมดินภายในบ้าน 2 คันรด ซื้อประตูสำหรับกั้นห้องในบ้าน 3 บาน หน้าต่าง 4 บาน เทพื้นขนาด 5 x 5 เมตร ปูน 20 ถุง แผ่นเรียบ ทราวย หิน ไ่วเมต ใช้ระยะเวลาในการปรับปรุง 3 วัน ในแต่ละวันมีผู้มาร่วม ดังนี้

วันแรก มีนักศึกษา อาจารย์สาขาก่อสร้าง จากวิทยาลัยเทคโนโลยีหมู่บ้านครู อำเภอบ้านธิจังหวัดลำพูน ประมาณ 10 คน และมีญาติพี่น้องมาช่วยในการปรับปรุงบ้าน นอกจากนี้ยังมีเทศบาล สภามอบค้ำจุนชน และเจ้าหน้าที่ พอช. มาร่วมด้วย

วันที่สอง นักศึกษาและอาจารย์

วันที่สาม มีคนมาช่วยเพิ่มมากขึ้น โดยมีทั้งนักศึกษา อาจารย์ ชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน สภามอบค้ำจุนชน และเจ้าหน้าที่ พอช.

บ้านนางสุนีย์ขณะกำลังปรับปรุง

บ้านนางสุนีย์ภายหลังการปรับปรุง

แม้ว่านักศึกษา อาจารย์ ชาวบ้าน และผู้นำมาช่วยโดยไม่คิดค่าแรง แต่หากคิดทุนในส่วนที่เป็นค่าแรงรวมลงไปด้วย งบประมาณการปรับปรุงบ้านจะสูงเพิ่มมากขึ้น 13,800 บาท ตัวเลขนี้มาจากการประมาณการคร่าวๆ โดยคิดจากใช้เวลาในการก่อสร้างก็วัน มีคนมาร่วมก็คน และจะคิดราคาให้เท่าไร ซึ่งในที่นี้คิดค่าแรงของนักศึกษา และชาวบ้านวันละ 300 บาท/คนเทียบเท่ากับช่างแรงงาน ส่วนอาจารย์ ถือว่าเป็นนายช่างหรือช่างใหญ่ ซึ่งค่าแรงจะสูงกว่า โดยให้วันละ 500 บาท

- นักศึกษา (10 คน x 3 วัน x 300 บาท) = 9,000
- ครู (2 คน x 3 วัน x 500 บาท) = 3,000 บาท
- ชาวบ้าน (2 คน x 3 วัน x 300 บาท) = 1,800 บาท

ส่วนคนอื่นๆ เช่น เทศบาล สภากองคกรชุมชน ผู้นำ และเจ้าหน้าที่ พอช. ไม่ได้คิด เนื่องจากมาช่วยเป็นบางครั้งคราว และไม่ได้เป็นกำลังหลักในการลงแรงมากนัก

ดังนั้น เมื่อนำค่าแรงมารวมกับค่าวัสดุอุปกรณ์แล้ว จึงมีต้นทุนค่าใช้จ่าย 38,419 บาท และเมื่อรวมกับค่าอาหารที่เจ้าของบ้านและญาติๆ นำมาช่วยกันประกอบเลี้ยงผู้ที่มาช่วยงานอีกราว 4,800 บาท จึงรวมแล้วบ้านนางสุนีย์มีค่าใช้จ่ายรวม 43,219 บาท

การสร้างบ้านใหม่ให้อัยวงศ์ เกตุแก้ว

บ้านของอัยวงศ์ อยู่กัน 2 คนตายาย สภาพเป็นบ้านไม่พาทังหลัง ซึ่งเมื่อรื้อมาแล้วพบว่าบ้านผู้ทั้งหลังจึงต้องสร้างบ้านใหม่เป็นบ้านปูนขนาด 3 x 3 เมตร ใช้วัสดุหลักๆ ประกอบด้วย เสา 6 ต้น ปูน กระเบื้อง ไม้ทำโครงหลังคา ประตู หน้าต่าง นอกจากนี้ยังมี หิน ทราวย และดินถม อย่างละ 2 คันรถ บ้านหลังนี้ใช้เวลาในการก่อสร้าง 3 ช่วง รวมเวลา 7 วัน สาเหตุที่ต้องทำงานหลายช่วงเนื่องจากต้องรอปูนแห้ง แล้วจึงจะทำงานอื่นต่อได้

การก่อสร้างในช่วงแรก เป็นการรื้อ ปรับพื้น และทำโครงสร้างหลักใช้เวลา 3 วัน พ่อหลวง (ผู้ใหญ่บ้าน) มาควบคุมการก่อสร้าง มีนักศึกษาช่วย 10 คน ครู 2 คน ทหาร 3 คน และชาวบ้านประมาณ 10 คน

ช่วงที่ 2 การก่อ ใช้เวลา 2 วัน กำลังหลักในการทำงานเหลือเพียง พ่อหลวง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และหลาน 4 คน

ช่วงที่ 3 ทำบ้านประตู หน้าต่าง ใช้เวลา 2 วัน โดยหลานๆ มาช่วยกันทำ

เมื่อรวมค่าใช้จ่าย บ้านหลังนี้ มีค่าวัสดุ 25,169 บาท โดยเป็นงบประมาณโครงการบ้านพอเพียงชนบท 18,000 บาท เทศบาลสมทบ 7,169 บาท เมื่อรวมกับค่าแรงงานที่มาร่วมกันสร้างบ้านและวัสดุ อุปกรณ์บางอย่างจากชุมชน รวมถึงค่าอาหารอีกประมาณ 32,100 บาท รวมแล้วบ้านอัยวงศ์ มีต้นทุนประมาณ 57,269 บาท

การปรับปรุงบ้านนายวงศ์ เกตุแก้ว

การสร้างบ้านใหม่ของนายพิทักษ์ กันทะจี

บ้านของนายพิทักษ์ บ้านเป็นไม้ฟากทั้งหลัง และมีน้ำท่วมขังใต้ถุนบ้าน บ้านหลังนี้มีสภาพคล้ายกับบ้านของพ่ออ้อยวงศ์ ซึ่งต้องรื้อและสร้างใหม่ทั้งหลัง เปลี่ยนจากบ้านไม้ยกพื้นสูงเป็นบ้านปูน โดยสิ่งที่พิเศษขึ้นมากกว่าบ้านอื่น คือการปรับถมดิน จำนวน 25 คันรถ ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์จากกำนันและชาวบ้านในชุมชนช่วยเหลือในเรื่องนี้

บ้านหลังใหม่ของนายพิทักษ์ เป็นบ้านปูนชั้นเดียว ขนาด 5 x 5 เมตร ใช้งบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ 36,247 บาท เป็นงบประมาณโครงการบ้านพอเพียงชนบท 18,000 บาท สมทบจากเทศบาล 18,247 บาท ทั้งนี้ ไม่รวมค่าใช้จ่ายในการถมดิน ซึ่งได้รับการสมทบจากกำนันซึ่งเป็นผู้ดูแลในพื้นที่ หากคิดรวมทั้งค่าวัสดุ ค่าแรง และสิ่งที่ชุมชนสมทบทั้งค่าดิน แรงงานก่อสร้าง และค่าอาหารเลี้ยงดูผู้มาช่วยสร้างบ้าน เป็นงบประมาณมากถึง 103,147 บาท โดยมีรายละเอียดการสมทบทั้งส่วนที่เป็นค่าแรงและวัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้างและปรับพื้นที่ ดังนี้

วัสดุ อุปกรณ์

- ซื้อวัสดุ 36,247 บาท เป็นเงินงบ 18,000 บาท เทศบาลสมทบ 18,247 บาท
- กำนัน และชาวบ้าน สมทบในการถมดิน 25 คันรถ x 1,000 บาท = 25,000

- วัดสมทบกระเบื้องเก่า ประมาณ 30 แผ่น x 20 บาท = 600 (คิดเป็นค่ากระเบื้องเก่า หากซื้อกระเบื้องใหม่มีราคาสูงกว่าถึง 1 เท่าตัว)

ค่าแรงงาน ในการร่วมกันสร้างบ้าน จำนวน 3 ครั้ง เป็นเงิน 33,000 บาท

ครั้งที่ 1 จำนวน 3 วัน นักศึกษา ครู คณะกรรมการหมู่บ้าน รวมประมาณ 20 คน (60 คน x 300 บาท) รวม 18,000 บาท

ครั้งที่ 2 จำนวน 3 วัน ทหาร 5 คน ชาวบ้าน 5 คน รวม 10 คน (30 คน x 300 บาท) รวม 9,000 บาท

ครั้งที่ 3 ทหาร 5 คน ชาวบ้าน 5 คน รวม 10 คน (20 คน x 300 บาท) รวม 6,000 บาท

ค่าอาหารและเครื่องดื่ม สำหรับเลี้ยงผู้มาช่วยงานในส่วนที่เจ้าของบ้านจ่ายเอง 800 บาท

การปรับปรุงบ้านนายพิทักษ์ กันทะจี

ระหว่างดำเนินการปรับปรุงบ้านนายพิทักษ์ กันทะจี

บ้านหลังใหม่ของนายพิทักษ์ กันทะจี

การปรับปรุงบ้านนายชาญ ปินตาแสน

นายชาญ ปินตาแสน อยู่กัน 2 คนกับลูกสาว สภาพบ้านเป็นบ้านเก่า คับแคบมาก ผนังทำไม่แล้วเสร็จ มีช่องโหว่ จึงต้องนำต้นไม้มาวางไว้ในบ้านเพื่อให้ลูกสาวได้อยู่

สิ่งที่ต้องปรับปรุง ได้แก่ (1) บ้านหน้าต่าง 10 บาน (2) บานประตูด้านในและด้านนอก 4 บาน (3) เทพื้นในบ้านและนอกบ้าน 6 x 6 เมตร (4) ทำเพดาน 1 ห้อง (5) ก่อผนัง

งบประมาณ บ้านนายชาญใช้งบประมาณในการซื้อวัสดุ 20,750 บาท โดยใช้เงินจากโครงการบ้านพอเพียงชนบท 18,000 บาท และงบประมาณสนับสนุนจากเทศบาลซึ่งสมทบในส่วนต่างค่าวัสดุที่เหลือ จำนวน 2,750 บาท

รายการวัสดุที่ต้องซื้อ เช่น ปูนพอดแลน (สำหรับเทพื้น) 18 ถุง ทราย หิน อิฐบล็อก 100 ก้อน บานหน้าต่าง 10 บาน บานประตู 4 บาน แผ่นเรียบ (ฝ้าเพดาน) 9 แผ่น ตะปูสำหรับตอกไม้และตะปูคอนกรีต เป็นต้น

นอกจากเทศบาลที่สมทบค่าวัสดุก่อสร้าง จำนวน 2,750 บาทแล้ว ชาวบ้านในชุมชนยังช่วยสมทบเหล็ก 2 เส้น พร้อมเงิน 500 บาท กองทุนหมู่บ้านยังสมทบค่าอาหาร 1,000 บาท เจ้าของบ้านสมทบค่าเครื่องต้ม เช่น น้ำอัดลม 700 บาท พี่สาวช่วยสมทบในส่วนของการทำอาหารจัดเลี้ยงผู้มาช่วยทำบ้าน คิดเป็นเงินประมาณ 6,000 บาท รวม ชุมชนและภาคีสมทบประมาณ 28,075 บาท เมื่อรวมงบประมาณจากโครงการบ้านพอเพียงชนบท 18,000 บาท รวมบ้านนายชาญ มีต้นทุนในการก่อสร้าง 55,575 บาท

ความร่วมมือและการบูรณาการทุน

ในการจัดทำโครงการบ้านพอเพียงชนบท เทศบาลจัดงบประมาณในการสนับสนุนช่วยเหลือผู้เดือดร้อนจำนวน 100,000 บาท โดยเป็นการสมทบในส่วนของวัสดุ จากการดำเนินการใน 4 หลังที่ผ่านมา ได้มีการสมทบงบประมาณไปแล้วประมาณ 30,000 กว่าบาท ยังคงเหลืองบประมาณสำหรับการช่วยเหลือในครั้งต่อไป 60,000 กว่าบาท

ความร่วมมือและการบูรณาการทุนในตำบลป่าไผ่ มีตั้งแต่คณะทำงานร่วม การบูรณาการฐานข้อมูล การลงสำรวจสภาพความเดือดร้อน และกระบวนการซ่อมสร้างที่มีการบูรณาการทุนจากภาคส่วนต่างๆ ซึ่งสามารถ

สรุปงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการทั้งจากงบประมาณในการซื้อวัสดุอุปกรณ์ และจากการประมาณการจากการสมทบอาหารและแรงงานจากได้ดังนี้

เจ้าของบ้าน	รูปแบบการสร้าง	งบประมาณ	พอช.	เทศบาล	ชุมชนและภาคี
พิทักษ์	สร้างใหม่	103,147	18,000	18,247	66,900
อึ้งวงษ์	สร้างใหม่	57,269	18,000	7,169	32,100
สุณี	ปรับปรุง	43,219	18,000	6,619	18,600
ชาญ	ปรับปรุง	55,575	18,000	2,750	28,075
รวม		259,210	72,000	36,380	150,830
ร้อยละ		100	27.70	14.12	58.18

จากการดำเนินการซ่อมสร้างบ้านในตำบลป่าไผ่จำนวน 4 ครัวเรือน มีการประมวลผลงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการทั้งสิ้นเป็นเงินจำนวน 259,210 บาท โดยประกอบด้วยงบประมาณที่สนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนหลังละ 18,000 บาท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 27.70 แล้ว มีการสมทบงบประมาณในการซื้อวัสดุอุปกรณ์จากเทศบาลจำนวน 36,380 บาท คิดเป็นร้อยละ 14.12 เกิดการประสานความร่วมมือและบูรณาการทุนจากเทศบาล ชุมชน หน่วยงานภาคี และสถาบันการศึกษา เป็นงบประมาณจำนวน 150,830 บาท คิดเป็นร้อยละ 58.18 ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

- การสมทบค่าอาหารจากเจ้าของบ้าน ญาติพี่น้อง และกลุ่มแม่บ้านในการประกอบอาหารเลี้ยงคนที่มาช่วยซ่อมสร้างบ้าน
- การสมทบงบประมาณเพิ่มเติมจากกองทุนหมู่บ้าน
- การสมทบแรงงาน มีการประสานและอาสาจากคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อนบ้าน ทหาร และวิทยาลัยเทคโนโลยีหมู่บ้านครูภาคเหนือ
- การสมทบวัสดุอุปกรณ์ จากเจ้าของบ้าน วัด เทศบาล

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ความเปลี่ยนแปลงของเจ้าของบ้าน ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น ทั้งนี้เป็นผลมาจากการ “ได้รับ” และความสุขที่มีบ้านดีกว่าเดิม ไม่ต้องอาศัยใคร ทำให้คนในบ้านมีสุขภาพจิตดีขึ้น จึงมีความกล้าที่จะเข้าสู่สังคมและการช่วยเหลือคนอื่น “คนในหมู่บ้านมองว่าคนกลุ่มนี้ไม่ช่วยชุมชน พอลงไปมองแล้วพบว่าแทบจะไม่มีกิน จึงไม่มีกะจิตใจที่จะไปช่วยคนอื่น หลังจากที่ไปช่วยทำบ้านเสร็จแล้ว พอเทศบาลมีงานก็มาช่วย สุขภาพจิตดีขึ้น ไม่ต้องอาศัยบ้าน”

“พิทักษ์ แต่ก่อนกินเหล้ามาก ตอนที่เพื่อนบ้านมาช่วยบอกว่าทำบ้านแล้วจะเลิกเหล้าและไปช่วยเพื่อนบ้าน พอทำบ้านแล้วพบว่าลดการกินเหล้าไปมาก ดีขึ้นเยอะ สุขภาพจิตดีขึ้น ลูกที่เป็นวัยรุ่นเดิมอาศัยบ้าน เมื่อบ้านดีขึ้น มีความสุขขึ้น สุขภาพจิตดีขึ้น”

การช่วยเหลือกันของคนในชุมชน จากเดิมที่อยู่กันแบบตัวใครตัวมัน หรือการช่วยเหลือมีเพียงในกลุ่มเครือญาติ แต่การทำบ้านพอเพียงขยายฐานการช่วยเหลือกว้างกว่าเดิม เกิดการร่วมแรงร่วมใจกันทั้งชาวบ้านและผู้นำ

“บ้านพอเพียงที่ป่าไผ่ พอทำจริงๆ แล้วมีคนมาช่วยเหลือมากมาย มีการเกาะเกี่ยวช่วยเหลือเกื้อกูลกัน”

“บ้านนายพิทักษ์ พอกำนันเอาดินมาลงให้ ไม่มีห้องครัวจึงคุยกับพ่อหลวง เมียพ่อหลวงบอกว่าอุปกรณ์ที่จะทำครัวเดียวจะออกเงินให้เองให้ทำไปได้เลย”

“จากที่ไม่เคยมีความร่วมมือ ชาวบ้านเห็นความสำคัญไปช่วยเอาแรงกัน แบ่งงานกันทำ ทั้งคนที่เป็นช่างและคนไม่เป็นช่างมาช่วยกันทำงาน มีความสามัคคี”

การมีคนกลางหรือคนนอกเข้าไปช่วย ทำให้คนในชุมชนลุกขึ้นมาช่วยเหลือกันเอง เกิดขยายการช่วยเหลือที่นอกเหนือจากการช่วยเหลือกันเฉพาะในกลุ่มญาติ ตัวอย่างเช่น การปรับปรุงบ้านนายชาญ เจ้าของบ้านบอกว่า “ที่ผ่านมาไม่เคยมีคนมาช่วยเยอะ เมื่อก่อนทำกันเองกับพี่น้อง 4 – 5 คน แต่ครั้งนี้มาช่วยกันมาก” เทศบาลและคณะกรรมการเล่าถึงวิถีเดิมของชาวบ้านในช่วงก่อนหน้านี้อันและสาเหตุที่มีคนมาช่วยกันมากกว่า

“การเอาแรงมักมีแต่ญาติพี่น้องมาช่วยกันไม่กี่คน ที่ผ่านมามีคนกล้าไปขอแรงเพราะเกรงใจกัน เนื่องจากส่วนใหญ่จะใช้วิธีการจ้าง ส่วนการทำบ้านผู้ยากไร้ของเทศบาลมีการทำร่วมกับทหาร ซึ่งเห็นว่าเราเป็นเจ้าบ้าน คนอื่นยังเข้ามาทำให้ เราก็ต้องไปร่วมเป็นส่วนหนึ่ง”

“เมื่อก่อนการทำบ้านโดยทั่วไปไม่มีการมาช่วยกัน มีแต่พี่น้องแท้ๆ ที่จะมาช่วยกัน แต่ครั้งนี้ชาวบ้านเห็นว่าหน่วยงานอื่นมาช่วย พวกเราก็ต้องไปช่วย”

มีบ้านที่มั่นคงและปลอดภัย เจ้าของบ้านอยู่แล้วสบายใจ กรณีนายชาญ อยู่กัน 2 คนกับลูกสาวที่กำลังย่างเข้าสู่วัยรุ่น เดิมเป็นบ้านเก่า คับแคบมาก ไม่มีประตูหน้าต่างๆ ผนังเป็นรู จึงต้องเอาต้นที่มากางไว้ที่กลางบ้านไว้ให้ลูกสาวได้อยู่ ผู้เป็นพ่อประกอบอาชีพรับจ้าง ได้ค่าแรงวันละ 300 บาท จึงไม่เพียงพอที่จะทำบ้านของตัวเองให้มั่นคงปลอดภัยได้ เมื่อปรับปรุงบ้านแล้วเกิดความสะดวกสบาย หายจากความหวงกังวล “บางที่ต้องทำงานไปแต่เช้ามีบ้านมิดชิดมีห้องเป็นสัดส่วนก็ดีแล้ว ไปทำงานไปไหนมีดค้ำก็ไม่ต้องห่วงลูก”

บ้านพอเพียงทำให้เกิด “คุณค่า” โครงการบ้านพอเพียงชนบทได้ก่อให้เกิดคุณค่าและสิ่งดีๆ ขึ้นในตำบลป่าไผ่ในหลายๆ ด้าน อาทิ

“ได้ความสัมพันธ์ที่เป็นการช่วยเหลือกัน เข้าใจกันระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานว่าไม่ทอดทิ้งกัน”

“เกิดความรู้สึกต้องช่วยเหลือกัน แบ่งปันกัน”

“เห็นคุณค่าของชีวิตคน/ ความเป็นคน ความเป็นชุมชน ส่วนรวม/หน้าหมู่บ้านเกิดขึ้น ซึ่งแต่ก่อนถูกตีตราว่าไม่ช่วยส่วนรวม แต่พอได้รับแล้วเห็นคุณค่าของสังคมส่วนรวม”

“บ้านพอเพียงทำให้คิดเรื่องที่ต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มคนหลายระดับ เช่น ผู้สูงอายุ คนพิการ เด็กและเยาวชน”

“โมเดลป่าไผ่ จากบ้านพอเพียงนำไปสู่การได้โมเดลของการแก้ปัญหาทุกเรื่อง”

ปรับเปลี่ยนแนวคิดและแนวทางการทำงานของคนทำงาน “ป่าไผ่โมเดล” ต้นแบบการแก้ปัญหาอย่างรอบด้านและทั่วถึง โดยการบูรณาการร่วมจากทุกภาคส่วน “การจะช่วยคนที่อยู่ในภาวะยากลำบากต้องเริ่มจากการสำรวจข้อมูลทุกหมู่บ้านว่ามีใครบ้าง เข้าถึงข้อมูลกลุ่มคนเหล่านี้ว่าเผชิญกับภาวะยากลำบากอย่างไร และต้องการแก้ปัญหาอย่างไร ถือได้ว่าบ้านพอเพียงเป็นโมเดลในการแก้ปัญหาทุกเรื่อง และการทำเรื่องนี้ต้องทำกันเป็นหมู่ได้แก่ เทศบาล สภามอบหมายชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน ชาวบ้านที่จะให้ข้อมูลต้องให้ความร่วมมือ สาธารณสุข (รพสต.) โรงเรียน”

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

1. เกิดการฟื้นฟูวิถีชุมชนในการเอามือเอาแรงการสร้างบ้าน เนื่องจากปัจจุบันการสร้างบ้านไม่ค่อยมีคนมาช่วยกัน เพราะช่างก็มีอาชีพรับจ้าง และเกรงใจกันที่จะขอให้ใครมาช่วยสร้างบ้านจึงมักมีแค่เพียงญาติพี่น้อง เมื่อมีการสื่อสารขอแรงกันจากผู้นำ สภามอบหมายชุมชน และท้องถิ่น ทำให้การสร้างบ้านเป็นกิจกรรมรวมคนเข้ามาช่วยเหลือกันในตำบล ทั้งผู้นำ คนในหมู่บ้าน เพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง ได้มาช่วยเหลือกัน มาช่วยกันทำอาหาร ช่วยกันสร้างบ้าน เกิดความสามัคคีกัน เมื่อเห็นว่ามีหน่วยงานราชการ และสภามอบหมายชุมชนเข้ามาช่วย จึงเกิดความดีใจแทนผู้ได้รับผลประโยชน์และอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกัน

2. ผู้รับผลประโยชน์รู้สึกภูมิใจที่คนในตำบลยังมองเห็นความสำคัญ เห็นความเดือดร้อน และเข้ามาช่วยเหลือ รู้สึกว่าชีวิตยังมีคุณค่า และอยากช่วยเหลือส่วนรวมเพื่อเป็นการตอบแทน บางรายเกิดความรู้สึกสบายใจ คลายกังวลเนื่องจากมีบ้านที่มั่นคงปลอดภัยให้ลูกสาวอยู่อาศัย ไปทำมาหากินได้อย่างมั่นใจมากขึ้น

3. เกิดความความสัมพันธ์ที่ดี เกิดเข้าใจกันระหว่างท้องถิ่น หน่วยงานราชการ สภามอบหมายชุมชนและชาวบ้านในพื้นที่ เทศบาลช่วยประสานความร่วมมือกับทหารมาช่วยในการซ่อมสร้าง ทำให้ความเป็นคนในพื้นที่ก็ละลายว่ามีคนต่างถิ่นมาช่วยสร้างบ้านให้คนในหมู่บ้านตนเอง ก็อยากจะไปร่วมช่วยด้วย

4. เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างสภามอบหมายชุมชน ร่วมกับเทศบาลและรพสต. ใน การพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) ผู้พิการ (รพสต. เทศบาล ลงพร้อมกัน ชวนสภามอบหมายด้วย) กลุ่มวัยรุ่นที่เป็นกลุ่มเสี่ยง

5. เกิดการบูรณาการทุนภายในตำบล เช่น งบประมาณจากเทศบาล กองทุนหมู่บ้าน การร่วมแรงจากทุนคนในตำบล หน่วยงาน ทหาร สถาบันการศึกษา

6. นโยบายด้านที่อยู่อาศัย “บ้านพอเพียง” ทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้นที่อยู่อาศัยมีความมั่นคง แข็งแรง ปลอดภัย เป็นโอกาสในการขับเคลื่อนทำให้เกิดความร่วมมือหลายฝ่าย เกิดความสัมพันธ์ และมุมมองที่ดีระหว่างหน่วยงานรัฐ ประชาสังคม ชุมชน ประชาชน

7. เกิดคณะทำงานแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัย ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นระหว่างหน่วยงานท้องถิ่น เกิดการบูรณาการทำงานร่วมกัน เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของ แต่ละหน่วยงาน ทั้งของท้องถิ่น และบทบาทของสภามอบหมายชุมชนมากขึ้น เกิดแผนงานขับเคลื่อนร่วมกัน โดยมีเป้าหมาย “ชุมชนอยู่ดีมีสุข” ลดความเป็นตัวตนเอาผลประโยชน์ของชุมชนเป็นที่ตั้ง

8. ผู้นำเปลี่ยนแนวความคิด มุมมองที่มากกว่าการสงเคราะห์ มากกว่าเรื่องที่อยู่อาศัย เช่น มองไปถึงคุณภาพชีวิต ความปลอดภัย การให้โอกาสคนทำให้คนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด พฤติกรรม มองเห็นคุณค่า และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และของผู้อื่นมากขึ้น

ปัจจัยความสำเร็จ

- 1) การใช้วิถีวัฒนธรรมเป็นกลไกในการขับเคลื่อน ใช้แรงศรัทธา ความเชื่อมาเป็นเป้าหมายในการปฏิบัติงาน มีแผนงานในการขับเคลื่อน มีหลายฝ่ายร่วมวางแผน และวางบทบาทหน้าที่กันอย่างชัดเจน
- 2) การเชื่อมประสานงานของสภาองค์กรชุมชน และเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน
- 3) มีคนกลางในการประสานงาน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เทศบาล
- 4) การสนับสนุนของท้องถิ่นทั้งบุคลากร และงบประมาณ
- 5) การได้มีเวทีในการ พูดคุย ปรีกษาหารือ ร่วมกันหลายฝ่าย และที่สำคัญ คือการใช้หลักการ และเหตุผลในการพูดคุย ไม่มีพรรคพวก เน้นเรื่องประโยชน์ของชุมชน เป็นหลัก มองเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน
- 6) มีแผนงานในการขับเคลื่อน ที่มีหลายฝ่ายร่วมวางแผน และ วางบทบาทหน้าที่กันอย่างชัดเจน เช่นด้านการติดตาม ด้านเอกสาร ด้านการจัดซื้อ จัดจ้าง วัสดุอุปกรณ์
- 7) มีคนภายนอกสนใจและเข้ามาร่วมกิจกรรม ทำให้เกิดแรงผลักดันของคนในชุมชนให้เข้ามามีบทบาทในการร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจให้งานสำเร็จ

ปัญหาอุปสรรค

- 1) การทำงานกับหน่วยงานภาครัฐ มีการอ้างอิงเรื่องกฎระเบียบมาก ส่งผลทำให้การดำเนินงานล่าช้าขาดการแบ่งบทบาทและความร่วมมือระหว่างกันของผู้ที่เกี่ยวข้องจากภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะท้องถิ่น และชุมชน
- 2) บางพื้นที่เกิดความขัดแย้ง เช่น ท้องที่ ท้องถิ่น มีทิศทางการทำงานไม่ตรงกัน ทำให้ชาวบ้านไม่ได้รับผลประโยชน์
- 3) ผู้นำไม่รู้จัก สภาองค์กรชุมชน ต้องมีการทำความเข้าใจเรื่องการทำงานของสภาองค์กรชุมชนและความเป็นมาของงบประมาณ
- 4) ความเข้าใจเรื่องโครงการบ้านพอเพียงและระบบการประสานงาน หลายทางทั้งทางสาย
- 5) แนวทางการทำงานระดับจังหวัด การแบ่งบทบาทหน้าที่ กระบวนการดำเนินงานไม่ชัดเจน ทำให้เกิดความสับสนในพื้นที่

แนวทางการพัฒนาแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยบ้านพอเพียงชนบท ตำบลป่าไผ่ในระยะต่อไป

1. สภาองค์กรชุมชนยกระดับแผนการดำเนินงานเรื่องของคุณภาพชีวิตแรงงานรับจ้างด้วย ซึ่งอาจจะดูเรื่องที่ดิน ที่อยู่อาศัย อาชีพที่ไม่มั่นคง เพื่อเป็นการลดปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำ และท้องถิ่น ท้องที่ควรจะพัฒนาคุณภาพและวางแผนด้านที่อยู่อาศัยร่วมกันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างแท้จริง
2. นำข้อมูลผู้ที่มีอยู่แล้ว มาสำรวจซ้ำเพื่อพิจารณาความเป็นปัจจุบันและหาแนวทางในการช่วยเหลือต่อไป

เรียบเรียงโดย สำนักบ้านมั่นคง

ข้อมูล คณะติดตามจัดการความรู้และการสื่อสารงานพัฒนาขบวนองค์กรชุมชน ภาคเหนือ และ สำนักงานภาคเหนือ